תצוה – ז׳ אדר *

א. שמו של משה אינו מוזכר

ז׳ אדר, יום פטירת משה רבינו[1], חל ברוב השנים בסמוך לפרשת תצוה. וכנאמר בספרים[2], יש לכך רמז בפרשה: פרשת תצוה היא הפרשה היחידה – „משנולד משה״ ועד משנה תורה[3] – אשר שמו של משה אינו מוזכר בה.

לכאורה, אינו מובן: בפרשת תצוה אינו מוזכר[4] רק שמו של משה במפורש, אך יש בפרשה פסוקים רבים העוסקים במשה ואמורים לגביו – החל מפתיחת הפרשה ממש, „ואתה (משה) תצוה״, ובציוויים רבים נוספים למשה.

ועוד: אי הזכרת הצדיק הוא להיפך ממהות ההסתלקות של צדיקים. כאשר צדיק מסתלק מן העולם, הרי אין פגיעה בשמו ובפעולותיו – הם נשארים לעד ואינם נשכחים ח״ו. רק גופו[5] של הצדיק הולך מן העולם.

וכיצד אומרים, אפוא, שהסתלקותו של משה רבינו נרמזת דוקא באי־הזכרת שמו?

יותר מכך: הציוויים למשה בפרשת תצוה נאמרים בלשון נוכח – „תצוה״, „ועשית״, „ולקחת״ וכדומה – כאשר במקומות רבים, ובסמוך לפרשתנו – בסוף פרשת משפטים – כאשר מוזכר משה בשמו הרי זה באופן שמדברים רק אודות משה – כאילו שלא בפניו!

) שענינו באדר ראשון – סוטה (יב, ב): אותה שנה (דלידת משה) מעוברת היתה (ונולד באדר א׳). ואף שנאמר זה בביאור דברי ר׳ חנינא בר פפא – הרי אין לומר שחבריו פליגי עליו בדבר שבמציאות – עיבור השנה. וראה שאילת יעב״ץ ח״א סקי״ז. וראה מג״א או״ח סתקפ״ח סק״ח. ועוד (ראה לקו״ש חט״ז [המתורגם] ע׳ 364 הערה 5. וש״נ).

1) להעיר דלכמה דיעות (הובאו בנ״כ טושו״ע או״ח סרצ״ב ס״ב. סדר הדורות ב״א תפח) מת משה בנ״ש (כקביעות שנה זו (תשד״מ)). אבל אין כן דעת אדה״ז בשו״ע שם ס״ה (דאין לומר שס״ל כהט״ז שם – כי זהו חידוש גדול. ולמה לא רמזו אפילו – אדה״ז).

2) מאור עינים פרשתנו. וראה לקו״ש שם הערה 2.

3) ראה פי׳ הרא״ש עה״ת ובעל הטורים ריש פרשתנו.

---

4) ראה בכ״ז גם לקו״ש [המתורגם] חכ״א ס״ע 193 ואילך.

5) ראה אגה״ק ביאור לסי׳ זך, אשר חיי הצדיק (שאינם חיים בשריים כ״א חיים רוחניים) אשתכח בעוה״ז גם לאחרי פטירתו. וראה לקמן סעיף ב.

*) והכוונה ב„משבעה באדר ועד ששה בסיון תלתא ירחי״ – ה״ז כיון שהיו ד׳ חדשים חסר יומיים, שאפילו את״ל שדוחק הוא – דוחק גדול יותר לומר דפליגי במציאות.

[ואף שבלאה״כ פליגי במציאות (אם הי׳ אותו היום כ״א ניסן או ו׳ סיון) – הרי ע״פ הכלל לא לאפושי במחלוקת, אין טעם להוסיף עוד פלוגתא (ובמציאות) אם היתה שנה מעוברת].

ב. הסתלקות צדיק – עליה והימצאות בעולמות

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

נאמר בזהר[6] „צדיקא דאתפטר אשתכח בכלהו עלמין יתיר מבחיוהי", שצדיק נמצא לאחר פטירתו בכל העולמות, כולל העולם הזה[7], יותר מאשר בחייו. ובמילים „יתיר מבחיוהי" אין הכוונה ליתרון פעוט, אלא ליתרון שאינו בערך למצב הקודם (כפי שמבאר אדמו״ר הזקן[8]) כי:

א) „בהיות הצדיק חי על פני האדמה" היו „חיי הצדיק" מלובשים ב„כלי ולבוש .. בגופו", ואפשר היה לקבל אז רק הארה וכו', ואילו לאחר פטירתו אין חייו „בתוך כלי", ומשום כך ניתן לקבל השפעה „מבחינת רוח .. העצמיות"[9] של הצדיק.

ב) פטירת הצדיק היא „עליית רוחו ונשמתו למקור חוצבו", וגם דרגה זו של הצדיק, כפי שהוא ב„מקור חוצבו", היא „אשתכח" כאן למטה.

יוצא מכך, שבהסתלקותם של צדיקים יש שני ענינים קוטביים: הסתלקות הצדיק בגשמיות כרוכה בהסתלקותו ועלייתו ברוחניות – הוא עולה בעילוי אחר עילוי, עד לשורשו ומקורו הראשון[10], ל„עצמיות" הנעלית לחלוטין מ„גילוי", ומשום כך אין הצדיק נמצא בעולם באופן גלוי. אך מצד שני, כל „עצמיותו" של הצדיק לאחר פטירתו היא באופן של „אשתכח בכולהו עלמין", עד לעולם הזה[11]. ולכן אפשר לקבל ממנו השפעה „יתיר מבחיוהי".

ג. לשון נוכח – למעלה משם

לפי זה יובן מדוע נרמזת הסתלקותו של משה דוקא על ידי אי הזכרת שמו, בפרשת תצוה[12]:

שמו של אדם איננו עצם מציאותו, אלא השם הוא עבור הזולת, וניתן כדי שהזולת יוכל לקרוא לאדם בשמו, בעוד שהאדם עצמו אינו זקוק לשם[13].

כפי שרואים במציאות, שהשם ניתן מספר ימים לאחר לידת התינוק, בעוד שמציאות הילוד קיימת מיד כשנולד ויוצא לאויר העולם, וכבר אז הוא נחשב ליורש על פי התורה, יורש הכל.

לעומת זאת, כאשר מדברים אל אדם בלשון נוכח – „אתה" – פונים אל עצם האדם, עצמותו וכללותו של האדם.

---

6) ח״ג עא, ב (בשינוי לשון קצת). אגה״ק סי׳ זך וביאורו.

7) ראה אגה״ק שם.

8) אגה״ק שם (בהביאור).

9) לכאורה צ״ל „העצמית" ולא „העצמיות", כמו שכתב תיכף אח״כ.

10) ראה גם סידור שער הל״ג בעומר (דש, ב־ג).

11) ראה גם אגה״ק סי׳ כח: פועל ישועות בקרב הארץ.

12) ראה גם לקו״ש [המתורגם] חט״ז ע׳ 373 ואילך.

13) ראה תו״א ר״פ תרומה. ובכ״מ. ועיין לקו״ת בהר מא, ג.

וכך גם לגבי משה: השם „משה" ניתן לו זמן מה לאחר הולדתו. יותר מכך: שם זה[14] – „משה" – לא ניתן לו, בפשטות, על ידי הוריו, אלא על ידי בת פרעה – „כי מן המים משיתיהו"[15].

וזהו הרמז להסתלקותו של משה בפרשת תצוה:

בעת הסתלקותו של משה הוא התעלה לעצמיותו שלמעלה מדרגה של שם, ולכן אין הוא נזכר בפרשת תצוה בשמו[16] – „משה". אך הוא „אף כאן עומד ומשמש"[17], ואדרבה – בכל עצמיותו, כפי שהוא במרום[18], ומשום כך משה „נמצא בפרשת תצוה[19], ואדרבה – מדברים אליו בלשון נוכח, „ואתה תצוה", המצביע, כדברי ה„כלי יקר"[20], על „מהות עצמותך" של משה.

ד. גימטריא – מספר ה„כוחות"

כיון ששמו של משה אינו מוזכר בכל הפרשה, מובן מכך, שפרשת תצוה כולה קשורה ל„עצמיות" של משה, הנעלית מהשם משה[21].

ולפי הידוע, ומוסבר מספר פעמים[22], שתוכנה של כל פרשה נרמז בשמה, יש לומר, שענין זה בקשר למשה נרמז בשם הפרשה, שהוא לפי מנהג ישראל, וכפי שמודפס בחומשים – „תצוה"[23].

כדי להסביר זאת יש להקדים ולבאר: אמנם, אחד מארבעת אופני לימוד התורה הוא הלימוד בדרך הרמז, הכולל את ענין הגימטריאות, וכפי שאנו מוצאים בספריהם של גדולי ישראל, כגון בעל הטורים, מגלה עמוקות ועוד ועוד. אך מובן, שאין זו „שדה פרוצה", שכל אחד יחדש גימטריאות לעצמו, אלא לכל גימטריא יש צורך במקור[24].

---

14) ראה ויק״ר פ״א, ג: י׳ שמות נקראו לו למשה.

15) שמות ב, י׳.

16) ולהעיר מהמבואר בטעם שלא נזכר שם קדוש במג״א*, מפני שקשורה עם עצמותו ית׳ דלא אתרמיז בשום אות (תו״א מג״א ק, ב. שם בהוספות קכא, רע״ג. וראה לקו״ש [המתורגם] ח״ו (ס״ע 201 ואילך; ס״ע 206). חכ״א [המתורגם] ע׳ 224 ואילך. וש״נ).

17) סוטה יג, סע״ב. ספרי ברכה לד, ה. הקדמת הרמב״ם לפיה״מ קרוב לתחלתה.

18) ל׳ הרמב״ם שם. ובספרי שם: משרת למעלה.

19) ראה גם מאור עינים שם.

20) ריש פרשתנו. וראה ד״ה זאת תורת הבית תרפ״ט (בסה״מ קונטרסים ח״א) פי״א. וראה בארוכה לקו״ש [המתורגם] חכ״א (עמ׳ 194. ע׳ 198 ואילך).

21) ראה הביאור בזה (בנוגע לפרטי הציווים דפ׳ תצוה) לקו״ש שם ואילך.

22) ראה לקו״ש [המתורגם] ח״ה ע׳ 58 ואילך. וש״נ.

23) בכ״מ נקראת „ואתה תצוה" (ראה זח״ג רמו, א. סדר תפלות להרמב״ם. ועוד – ראה הנסמן בלקו״ש חט״ז [המתורגם] ע׳ 365 הערה 9) – אבל ע״פ מנהג ישראל הנפוץ בחומשים ועוד נקראת „תצוה".

24) ס׳ הגאולה להרמב״ן בתחלתו: אין אדם רשאי לדון בחשבון גימטריאות ולהוציא מהן ענין עלה בדעתו. וראה ס׳ שומר אמונים (להר״י

*) ראה מגילה יג, ב – השייכות דז׳ אדר לימי הפורים.

כאשר שתי מילים זהות בגימטריא שלהן, עדיין אין זו הוכחה הכרחית לקשר ומשמעות משותפת ביניהן, המתבטאים, כסימן ובהוכחה[25], בזהות של הגימטריאות שלהן.

[וכפי שמובן גם מהסברו של אדמו״ר הזקן בתניא[26] על ענין הגימטריא, שהגימטריא של מילה מצביעה על „בחינה אחרונה שהוא בחינת החשבון ומספר כמה מיני כוחות״ הנמצאים ב„תיבה זו״,

גימטריא זהה בין מילים מראה שיש להן אותו מספר של „כוחות״ ב„אור וחיות״ שלהן, אך אין זה מחייב שהמהות של הכוחות שבמילה אחת קשורה למהות הכוחות של המילה האחרת.

כשידוע, שיש קשר במשמעות בין שתי מילים אלו, הרי אז מהווה הגימטריא סימן שבשורשן יש אותם „מיני כוחות״ אשר „כלולות באור וחיות״ של שתי מילים אלו, אלא, שהן ירדו מדרגה לדרגה ועברו „מיעוט אחר מיעוט – עד שלא נשאר ממנו (מאור וחיות זה) אלא בחינה אחרונה שהיא בחינת החשבון ומספר...״, ומשום כך אלו הן שתי מילים שונות].

ובעניננו: לגבי הגימטריא של המילה „תצוה״ – הרי בנוסף לכך שהיא מהגימטריאות ה„מזדקרות לעין״ – הרי ההסבר שלהלן מבוסס על התוכן של פרשת תצוה, ולא רק על חשבון וגימטריא.

ה. „תצוה״ – תק״א

הגימטריא של „תצוה״ היא תק״א. במספר זה – אחת יותר מחמש מאות – נרמזת הדרגה של „עצם״, הנעלית מ„שם״.

ההסבר לכך הוא:

חז״ל מסבירים[27], ש„הלך הקדוש־ברוך־הוא מהלך חמש מאות שנה לקנות לו שם״[28]. ומוסבר על כך: העולם באופן כללי, סדר ההשתלשלות, מבוסס על המספר „חמש מאות״[29]. על ידי ש„הלך .. מהלך ת״ק שנה״ נוצר הענין של „לקנות לו שם״ – גילוי שמו של הקדוש־ברוך־הוא. וכאמור לעיל, ש„שם״ מצביע על דרגה הקשורה לזולת[30], יש מישהו הקורא בשמו.

אירגס) ויכוח א׳ (אות כ־כג) אודות הדיוק בכללי ואופני חשבון הגימטריאות.

25) ראה ס׳ הגאולה שם. אנציקלופדי׳ תלמודית ערך גימטריא סעיף ב. וש״נ. אגרות קודש אדמו״ר מהוריי״צ ח״ח ע׳ שכד.

26) שער היחוד והאמונה ספ״ז.

27) קה״ר פ״ז, א (ב). מדרש שמואל פכ״ג.

28) אוה״ת שמות ס״ע ל. סה״מ תר״ל ע׳ צט. סה״מ תרס״ח ע׳ פו.

29) וראה לקו״ת אמור (לד, א) ועוד (ראה הנסמן בס׳ הליקוטים דא״ח דהצ״צ מע׳ מספרים (פרטי המספרים) ת״ק). וראה אוה״ת (ועד״ז בסה״מ תר״ל וסה״מ תרס״ח) שם, שלכן אין סתירה לזה מהידוע ד„יש כמה פעמים מהלך ה׳ מאות שנה .. כדאי׳ בגמ׳ .. דר״ל כי ענין כו״״. ע״ש.

30) במאמרים שבהערה 28 מבואר שהענין

ואילו המספר תק״א – אחת יותר מת״ק[31] – מצביע על אחד, על יחידו[32] של עולם, העצמיות הנעלית מ״ת״ק שנה״ של העולם, נעלית מסדר ההשתלשלות – נעלה מ״לקנות לו שם״.

ויש לומר שזהו ההסבר גם לגימטריא המובאת בספרים[33], ש״אשר״ הוא בגימטריא תק״א. כי ״אשר״, מלשון אושר, מצביע על תענוג[34], שזהו הענין הנעלה ביותר של האדם הקשור לעצמיותו[35], כנאמר[36]: אין למעלה מעונג.

וכך גם בנפש האדם: חז״ל[37] אומרים ״חמשה שמות נקראו לה״ (לנשמה), ו״חמשה שמות״ אלו, כולל השם ״יחידה״ אינם עצם הנשמה[38] – אלו הם רק ״שמות״ לעצמיות – ״לה״.

ולפי הידוע, ששלמותו של כל מספר היא כאשר הוא מוכפל ב״יו״ד פעמים יו״ד״[39], יוצא, שהשלמות של ״חמשה שמות״ של הנשמה מתבטאת במספר חמש מאות[40].

ומספר זה, של ״תצוה״, תק״א אחת יותר מת״ק, רומז לעצם הנשמה, הנעלה מ״חמשה שמות נקראו לה״.

ו. ק״א פסוקים

ענין זה בפרשת תצוה, שמדובר כאן על העצם הנעלה מגילוי, נרמז גם במספר הפסוקים שבפרשה: ״ק״א, מיכאל סימן״[41]:

ד״הלך כו׳ לקנות לו שם״ הוא ההמשכה פנימית (גילוי בחי׳ עצמות אוא״ס) בבחי׳ ת״ק שנה דס׳ השתלשלות, שעי״ז נמשך להיות גילוי השם [כי ״שם״ ממשיך העצם, ו״לקנות לו שם״ היינו שהשם יהי׳ בגילוי כמו אור]. ע״ש.

אבל מכל מקום ה״ז רק המשכת (וגילוי) העצם, ולא העצם (ממש) שלמעלה מגדר גילוי (ושם).

31) להעיר מלקו״ת שם (וראה גם אוה״ת ואתחנן ס״ע קיג ואילך. ועוד) בנוגע ל״ישרה״ שמספרו תקט״ו, המשכת בחי׳ י״ה בת״ק. וי״ל שזהו החילוק בין תק״א לתקט״ו, כי הוספת אחד (על ת״ק) מורה על העצם שלמעלה מהתחלקות (ראה תו״א בהוספות (קט, סע״ד ואילך) בטעם שחגה״ש הוא יום אחד. וראה לקמן סעיף ו (מלקו״ת) בנוגע למספר ק״א; הנעתק בלקוט פירושים כו׳ לתניא פט״ו (ע׳ רסט)).

32) ראה ב״ר (פ״ג, ח): יום אחד .. הקב״ה יחידי בעולמו. ולהעיר מתוד״ה עד אחת – מנחות יח, א.

33) סידור האריז״ל (סי׳ רש״ר וכן בקול יעקב) בסדר ההגדה פיסקא ר״י הי׳ נותן בהם סימנים.

34) תו״א ריש פרשתנו. ובכ״מ.

35) ראה המשך תרס״ו (ע׳ עג) דגם רצון העצמי ענינו המשכת הנפש, משא״כ תענוג העצמי שהוא מתענג בעצמותו. ע״ש, ובהמשך תער״ב פרק רב.

36) ס׳ יצירה פ״ב מ״ד. המשך תרס״ו ע׳ כה.

37) ב״ר פי״ד, ט. דב״ר פ״ב, לו. זח״ב קנח, סע״ב.

38) סה״מ תפר״ח ע׳ קיז. ועוד. וראה לקמן הערה 46.

39) ראה בביאור מעלת מאה ברכות (תו״א בהוספות קכא, ד. ביאוה״ז ר״פ ח״ש. ועוד. וראה ס׳ הליקוטים דא״ח דהצ״צ מע׳ ברכות, מאה ברכות ס״ב וש״נ). ועוד. וראה הנסמן בהערה הבאה.

40) להעיר ממאו״א (י, נד) ״ת״ק ה׳ אחרונה בהכאה״. וראה הנסמן בהערה 28. ועוד.

41) וראה מגלה עמוקות אופן נז (הובא בילקוט

אדמו"ר הזקן מסביר בלקוטי תורה[42] את ההבדל בין המספרים ק' וק"א, שהמספר ק' מראה על שלמות סדר ההשתלשלות, וק"א – על „חד ולא בחושבן", וכפי שהוא מביא את הסבר המהרש"א[43] על דברי חז"ל[44] אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחת[45], שהמספר מאה קשור ל„נפש רוח נשמה", „אבל השונה פעם אחת יותר מזה הוא חלק אלוקה ממעל",

יוצא מכך, שהחידוש של ק"א לעומת ק' דומה לחידוש שהוסבר לעיל, של תק"א לעומת ת"ק[46].

ז. ה„עצם" – דוקא בגימטריא

לפי המוסבר לעיל, בסעיף ד', על משמעות הגימטריאות, יש להסביר מדוע נרמז ענין זה אודות משה, שכאן מדובר על ה„עצמיות" שלו שמעל ל„שם", דוקא בגימטריא של שם הפרשה (תצוה), וכן דוקא במספר הפסוקים:

כיון שמדובר כאן על ה„עצם" הנעלה מגילוי, לכן רמוז הדבר דוקא בגימטריא, שהיא „בחינה אחרונה" שבה אין שום „גילוי" של תוכן הדבר, כפי שהוסבר לעיל בהרחבה,

ודוקא ב„העלם" של ה„בחינה אחרונה" – מספר המילה – טמון ה„עצם" הנעלה מגילוי.

(משיחות ש"פ תצוה תשמ"א, תשמ"ג)

ראובני ריש פרשתנו) ד„נעלם של משה* .. עולה ק"א", ולכן „בפ' תצוה שנעלם שם של משה יש בו קא פסוקים".

42) ראה כב, ג.

43) בחדא"ג – חגיגה ט, ב.

44) חגיגה שם.

45) להעיר משתי הלשונות בזה: ואחד, ואחת – אף דכפשוטו תלוי הקאי על „מי ששונה"* או על „הפעם" (ראה תניא ספט"ו) – וע"ד פרש"י בספר התורה „הזה – הזאת" (נצבים כט, כ) – אבל זה גופא טעמא בעי. ואכ"מ.

*) היינו: אותיות המילוי דשם משה – מם שין הא – שנעלמות במבטא.

*) שלאחרי ששונה ק' פעמים. ה"ה אחד – שממשיך בלימוד ענין זה.

46) להעיר מלקו"ת שם (בסוף העמוד) שהענין דק"א הוא „בחי' החמשית .. ועי"ז פנימית הכתר .. ה' בחי' נרנח"י ובתוך .. יחידה מלובש בחי' תחתונה דאור א"ס" (ראה לעיל בפנים סוס"ה דמספר תק"א הוא העצם שלמעלה מיחידה).